

Lasīšanas traucējumi un specifiskie lasīšanas traucējumi (disleksija)

Logopēdiem izstrādātajās valodas kartēs ir trīs logopēdiskie slēdzieni, kas attiecas uz lasīšanas traucējumiem.

- Rakstīšanas (un lasīšanas) traucējumi uz fonētiski fonemātiskās nepietiekamības pamata.
- Rakstīšanas (un lasīšanas) traucējumi uz VSNA (valodas sistēmas nepietiekamas attīstības) pamata
- Specifiski lasīšanas traucējumi

Runājot par mutvārdu valodas problēmās balstītajiem lasīšanas traucējumiem, logopēdiem šo traucējumu noteikšanai ir jāizpēta mutvārdu runa, jāpārbauda rakstīšana un lasīšana un jāsalīdzina iegūtie dati (Tūbele, 2002). Pamatojoties uz izpētes datiem, tiek noteikti pirmie divi slēdzieni, kas pieļauj atsevišķu rakstīšanas vai lasīšanas traucējumu diagnostiku, vai arī ir kopā gan lasīšanas, gan rakstīšanas traucējumi. Pedagoģiski psiholoģiskajā klasifikācijā tie tiek traktēti kā mutvārdu runas traucējumu attālinātas sekas, kas sekmīgā logopēda darbībā tiek ievērojami mazinātas vai pat pilnībā novērstas.

Atšķirīgi tas ir ar specifiskiem lasīšanas traucējumiem (SSK (Starptautiskās slimību klasifikācijas) kods F81), kur traucējumu komplekss skar ne tikai lasīšanas prasmes, bet tiek skartas arī citas kognitīvās jomas, neskatoties uz augstu vispārējā intelekta līmeni un atbilstīgu lasītprasmi. Logopēds prot tās atšķirības noteikt, jo papildus mutvārdu runas grūtībām vēro dažādas izpausmes (grūtības atcerēties vārdu rindas, aizmirst ceļu uz mājām no skolas, reizēm var būt telpiskās un vizuālās uztveres grūtības u. c.) (Tūbele, 2008), kas ir kā papildus simptomi fonemātiskās uztveres nepietiekamībai un grūtībām lasīt. Nozīmīgas pazīmes diagnostikā ir burtu spoguļraksts pēc 9 gadu vecuma, lasot kustina līdzi lūpas vai velk ar pirkstu pa burtu rindu pēc 9 gadu vecuma u. c. Vēlams uzklaut arī bērna/skolēna sūdzības: burti „lēkā, kustas pa lapu”, redz tikai burtus un neveidojas vārda tēls, u. c.

Kopumā lasīšanas traucējumu procentuālais daudzums var būt diskutējams (10 – 15%), bet specifisko lasīšanas traucējumu daudzums (pēc Rīgas logopēdu atskaitēm 2010. gadā) ir 1%, kas pilnībā atbilst zinātniskajā literatūrā minētajiem pieņēmumiem.

Šobrīd Latvijā tiek strādāts pie testa (DIEBEL), kas ļaus precīzāk diagnosticēt specifiskos lasīšanas traucējumus. Pie tā strādā Latvijas Universitātes profesore M. Raševska un darba grupa, līdz ar to nav nepieciešamības sasteigt kādu citu testu vai diagnostikas materiālu ieviešanu.

Literatūra:

1. Tūbele, S. (2008) Disleksija vai lasīšanas traucējumi. Rīga: RaKa.
2. Tūbele, S. (2002) Skolēna runas attīstības vērtēšana. Rīga: RaKa.

Materiālu sagatavoja:

Sarmīte Tūbele

Dr. paed., prof.

Latvijas Universitāte,

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte,

Pedagoģijas nodaļa